
ANALYTICAL READING AND EDUCATION IN THE BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE CLASSES

Iliyana Gagova

Innovative high school St.st. Cyril and Methodius, Bulgaria, iliana.gagova@abv.bg

Abstract: This article narrates about the analytical reading method in the education in Bulgarian language and literature, not as a problem, but as a phenomenon, which gives students the opportunity for developing, learning and complete realization in society. The modern world emphasizes the social, personal and thoroughly development of young people, who have to be functionally literate. To some students this might be a problem, but through developing reading comprehension skills, it approves to be the opposite. When diversity in education appears and learning becomes an active and free process, the analytical reading phenomenon shows. This phenomenon meets us with students, who are creative and responsible for learning during their whole lives. The aim of forming knowledge, skills and habits is accomplished. Teachers need to form orientation, attitude of the students to the practical work and development of their spoken and written language culture. Every teacher can work in classes or projects to achieve the analytical reading competence. This is an obligation of all of the pedagogical specialists in school and it also gives the opportunity for active and interdisciplinary links. There are no boundaries, but there can be difficulties when communicating with a group of people, who are different from your age. Communication in the educational process is a two-way phenomenon and therefore it is impossible to overcome obstacles and barriers. Learning in this way in school, as a wanted territory, reveals the real communicative experience of the modern student, who is in the right place - their, our school.

Keywords: analytical reading, literate, phenomenon, competence

АНАЛИТИЧНОТО ЧЕТЕНЕ И ОБУЧЕНИЕТО ПО БЕЛ

Илияна Гагова

Иновативно СУ „Св.св. Кирил и Методий”, Велинград, България, iliana.gagova@abv.bg

Резюме: Статията описва прилагането на аналитичното четене в обучението по БЕЛ не като проблем, а като феномен, който предоставя на учениците възможност за развитие, учене и пълноценно реализиране в обществото. Модерният свят поставя акцент върху социалното, личностно и цялостно развитие на младите хора, които трябва да бъдат функционално грамотни. За някои това е проблем, но чрез развитие на умения за четене с разбиране у учениците се доказва противното. Когато в обучението се внесе разнообразие и ученето бъде реализирано като активен процес със свобода и взаимодействие се наблюдава един феномен. Феноменът- аналитично четене, който ни среща с ученици- интелектуално развити, с креативно мислене и отговорно отношение към ученето през целия живот.

Стремежът само и единствено към формиране на „знания, умения и навици” бива надграден - нужно е формиране на ориентации, отношения, позиции - акцент върху практическата работа за развитие на говорната и писмената езикова култура на учениците. Всеки учител може да работи в час или в други проектни формати по посока придобиване на компетентности за аналитично четене. Това е общ ангажимент на педагогическите специалисти в училище и като такъв позволява по-активни междупредметни връзки в обучението. Ограничения няма, а възможни затруднения винаги може да има, когато се комуникира с група от хора, които дори не са на твоята възраст.

Комуникацията в образованието е двупосочен феномен и ако има бариери и препятствия, то преодоляването им е възможно. Такова учене в училището като желана територия отразява реалния феноменален комуникативен опит на съвременния ученик, който е самостоятелна и изградена личност, попаднала на точното място- неговото, нашето училище.

Ключови думи: аналитично четене, функционална грамотност, феномен, компетентности.

Ролята на училището е да предостави на младите хора основни жизненоважни умения, необходими за тяхното успешно участие в постоянно променящото се общество. Изискването за прилагане на нови форми и методи на обучение в нашето време е явление, което е закономерно и необходимо. И това е напълно разбираемо, като имаме предвид времето, в което живеем, бързото развитие на информационни и компютърни технологии, обединението на Европа. В училището, в което ние работим и учим, всеки не само

може, но е и длъжен да работи така, че да използва всичките възможности на своята собствена личност. Технологиите на масовото обучение трябва да бъде насочена към формирането на силна личност, способна да живее и работи в непрекъснато променящия се свят, способна смело да разработва собствена стратегия на поведение, да осъществява нравствен избор и да носи отговорност за него, т.е. саморазвиваща се и самореализираща се личност.

Овладяването на родния език е в основата на културата на всеки човек, а това се постига постепенно в обучението по български език и литература. Целта на това обучение е насочена към формиране у учениците на комуникативни компетентности, компетентности, свързани с възприемане и създаване на текстове, за развитие на емоционално-оценъчно отношение и нагласа за възприемане и за създаване на духовни ценности.

Години наред преподавам на ученици от 11 и 12 клас (8, 9, 10 също) по български език и литература. Факт е, че въпреки натрупаните знания, зрелостниците в недостатъчна степен са овладели уменията за боравене с текстове от различни социокултурни сфери. Учениците срещат трудности при намиране и извличане на информация от текст, както и при осмислянето и оценяването на тази информация. Връзката между теория и практика е непълноценна, дори нарушена. Причините за това според мен са няколко:

➤ Недостатъчно време за работа с текст, за затвърждаване на материала и за тренировъчни задачи за упражнения по време на час, тъй като материалът по учебна програма е много обемен и учителят буквално „препуска“ по него (и тази година дванадесетокласници все още се обучават по стара учебна програма).

➤ Работи се повече за поправянето на допуснатите грешки, отколкото за предпазването от тях.
➤ Причина за недобре усвоения материал е и малкият брой часове по БЕЛ. Усеща се липсата на часове за упражнения. Безспорно това е времето, когато ученикът може да приложи научените знания на практика; да затвърди алгоритъма на работа.

➤ Изменена е учебната среда и профила на обучаемите (някои от тях обаче все още учат по старите учебни програми).

Обучението по български език и литература заема възлово място в системата на образованието ни, а учебното съдържание и по двата модула на предмета обхваща всички равнища на езика.

Работата с текст присъства в учебните програми като част от речевото и писменото общуване, като художественият текст заема приоритетно място в тях. Изучаването на текстове от различни социокултурни сфери, включително и художествени, е много важно звено от процеса на обучение по български език и литература, тъй като учениците свикват с тези текстове, с техните особености и специфика. Голямата значимост се определя и от факта, че дори след завършване на 12 клас учениците ще се сблъскват с различни текстове и при реализиране на своята първа социална изява- явяването на зрелостен изпит, продължаване на своето образование във ВУЗ и при започване на работа.

За целта се отделя по-специално внимание на целенасоченото създаване на собствен текст и задълбочената езикова подготовка. Проблемът за усвояване на умения за боравене с текст е значим, защото в съвременния етап на образованието у нас той подпомага формирането на личността и културата на обучаемия.

Според психолозите уменията са способност да се изпълняват определени дейности или действия при нови условия. Те се изграждат въз основа на по-рано придобити знания.

Докато знанията отразяват съдържателната страна на натрупания опит, уменията показват действената му страна. Следователно усвояването на знанията предшества практическото им приложение или усвояването на уменията е процес на възплъщаване на знанията в действия- учениците прилагат наученото на практика. По този въпрос педагози и психолози са единодушни. (М. Андреев, 1987г.) твърди, че: „...умението е знание в действие“, но не се изчерпва само с това, а има по-сложно естество. Той подчертава, че уменията се формират чрез многократни упражнения, които са системни, целенасочени и разнообразни.

Три важни условия са необходими, за да се изградят умения за аналитично четене:

- мотивация на действията, свързани с изграждане на уменията- ученикът да почувства лична необходимост да е грамотен, да се предизвика неговият интерес и амбиция за подобряване на четивната му грамотност;
- осъзнаване на начина за изпълнение на отделните действия- уменията за аналитично четене се формира бавно, поэтапно, а учениците трябва да знаят какво се цели и как то трябва да се постигне;
- системен контрол и самоконтрол- преподавателят да има ясна представа за развитието на уменията за аналитично четене на всеки ученик, системно да следи за грешките, да търси обяснение за допускането им и начините за поправянето им. В това отношение много полезни са дидактическите тестове. Когато се провеждат системно и последователно, те могат да доведат до осмисляне и затвърдяване на усвоения теоретичен материал.

Самостоятелната интелектуална изява на младите хора в обществото изисква висока степен на познание на книжовните норми на родния език, а целта на педагозите е да търсят най-рационалните методи, чрез които да се развиват комуникативните способности на учениците. Ето къде е мястото на аналитичното четене в обучението по БЕЛ и неговата значимост е трайна.

В съвременния динамичен свят добрата комуникативност се превръща в едно от необходимите изисквания за успешна трудова реализация. Така умението за пълноценно общуване е равнопоставено със съвременните измерения на грамотността- в това число компютърната грамотност и владееенето на чужди езици.

Считам, че проблемът е съществен, и работата ми върху него ще допринесе до голяма степен за постигане на положителни резултати. Самото оптимизиране процеса на комуникация, развитието на критическото, логическо и креативно мислене на учениците в училище ще допринесе за тяхното интелектуално развитие и израстване, ще доведе до трайни изменения в знанията им по въпроси, свързани с усвояване на уменията за аналитично четене на текст от всяка социокултурна сфера. Ще се повиши тяхната увереност и самочувствие, че не само знаят, но и могат, т.е. умеят да прилагат тези знания и умения в непосредствената си практика. Ще са подготвени за професиите на бъдещето с една проактивна нагласа за света.

ЛИТЕРАТУРА

- Андреев, М. (1995). Оценяването в училище. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”. София
- Атанасова, Р. (2003). Социална значимост на изучаването на текста в гимназиалния курс на обучението по БЕЛ. В: Образование №2.
- Берковска, Л. (2015). Концептът литературна компетентност в литературнообразователния процес в средното училище. сп. Български език и литература, бр.1.
- Учебни програми. I част. МОН. С, 2003.
- Иванова, Н. (1994). Специфика на общуването при възприемане и осмисляне на художествения текст от учениците. С, СУ „Климент Охридски” – ЦИУУ.
- Йорданова, Е. (2019). Новата образователна парадигма по български език и литература. Статия. Електронно списание i- Продължаващо.
- Кръстев, Б. (1994). Методика на обучението по български език. В. Т..
- Миланова, Е. (2017). Развиване на умения за четене чрез обучението по български език. Статия. Електронно списание за хуманитаристика *Littera et Lingua*.
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020) – проект на МОН.
- Петрова, С., Тошева, Е., & Христова, А. (2020). Мотивация и нагласи за четене на младите хора в България. С, Институт за изследвания в образованието.